

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**Факультет № 6
Кафедра соціології та психології**

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни «Психологія творчості»
обов'язкових компонент освітньої програми
другого (магістерського) рівня вищої освіти

053 Психологія (практична психологія)

Тема № 4. «Творчі здібності (креативність)».

Харків 2022

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.22 р. № 8

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 26.08.2022 № 6

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.22 р. № 8

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології
Протокол від 17.08.2022 № 7

Розробник:

Доцент кафедри соціології та психології, кандидат біологічних наук
Шахова О.Г.

Рецензенти:

1. Доцент кафедри педагогіки та психології Харківської державної академії фізичної культури, кандидат психологічних наук, доцент Павлик О. М.;
2. Доцент кафедри соціології та психології факультету № 6 ХНУВС, кандидат психологічних наук, доцент Жданова І.В.

План лекції.

1. Поняття про творчий потенціал особистості.
2. Структура творчого потенціалу особистості.
3. Творчий потенціал студента.
4. Поняття про креативність.
5. Психологічні складові креативності.
6. Креативність та навчальність.
7. Креативність та інтелект.
8. Особистості з різним співвідношенням креативності та інтелекту.
9. Поняття про обдарованість та її види.
10. Обдарованість та креативність.
11. Геніальність.

Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна:

1. Гріффітс К., Кості М. Посібник із креативного мислення. Вид. Фабула, 2020. 288 с.
2. Ткач Р.В. Психологічні особливості творчої активності особистості/ Р.В. Ткач – Запоріжжя: В-во ЗДІА, 1999. –24 с.
3. Моляко В.О. Психологічна теорія творчості // Обдарована дитина. – 2004. № 6. – С. 2 – 10.
4. Ткаченко Л.И. Креативність і творчість: сучасний контент Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. 2014. № 9-10 (28-29). С. 32-35.
5. Byrge, C.; Hanson. S. (2009). "The creative platform: A new paradigm for teaching creativity". Problems of Education in the 21st Century. 18: 33–50.
6. Sternberg, R. J., Kaufman, J. C., & Grigorenko, E. L. (2008). Applied intelligence. Cambridge: Cambridge University Press.

Допоміжна:

7. Каракатсаніс Т. В. Сутність креативності особистості у сучасній європейській педагогічній теорії. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. 2013. № 19. С. 24–28.
8. Тітов І.Г. Творча уява молодшого школяра: суб'єктивний вимір / І.Г. Тітов // Практична психологія та соціальна робота 2006. № 4. С. 72 - 76.
9. Яковицька Л.С. Вивчення ролі освітнього середовища у формуванні творчих здібностей студентської молоді // Вісник ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. Психологія– Х.: ХНПУ, 2004. – Вип. 12. – С. 177 – 183.
10. Harvey, S (2014). "Creative synthesis: Exploring the process of extraordinary group creativity". Academy of Management Review. 39 (3): 324–343. doi:10.5465/amr.2012.0224
11. OECD/Eurostat (2018). Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation (4th ed.). Paris/Luxembourg:

OECD/Eurostat. p. 44.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

12. Креативність – головна якість людини в 21 столітті. URL: <https://creativecountry.org/aboutcreate/> (дата звернення: 07.03.2021).

Основні поняття теми

Алгоритми міркування, евристичні прийоми, креативні продукти, креативність, складові креативності, структура творчого потенціалу, творчий потенціал особистості.

Геніальність, геній, загальна обдарованість, задатки, інтелект, інтелектуальний поріг, коефіцієнт інтелекту, коефіцієнт креативності, музикальність, музична обдарованість, навчальність, обдарованість, соціокультурні чинники, спеціальна обдарованість, талант, чинники соціального середовища, уроджені чинники.

Текст лекції.

1. Поняття про творчий потенціал особистості

За В.О.Моляко, дослідження творчого потенціалу особистості є багатоплановою проблемою, яка становить інтерес не лише для психології, але й для педагогіки, філософії, соціології, медицини, економіки тощо. Творчий потенціал особистості – це ресурс творчих можливостей людини, здатність конкретної людини до здійснення творчих дій, творчої діяльності в цілому /Моляко, 2007/.

2. Структура творчого потенціалу особистості

В.О.Моляко пропонує варіант загальної структури творчого потенціалу. Його складові це:

- 1) задатки, нахили, що виявляються в підвищеній чутливості, певній вибірковості, наданні переваг чомусь перед чимось іншим, загальною динамічністю психічних процесів;
- 2) інтереси, їх спрямованість, частота й систематичність проявів, домінування пізнавальних інтересів;
- 3) допитливість, потяг до створення нового, нахили до пошуку й розв'язання проблем;
- 4) швидкість у засвоєнні нової інформації, створення асоціативних масивів;
- 5) нахили до постійних порівнянь, зіставлень, вироблення еталонів для наступних порівнянь, відбору;
- 6) прояви загального інтелекту – «схоплюваність» розуміння, швидкість оцінювання та вибору шляхів розв'язку, адекватність дій;
- 7) емоційна зафарбованість окремих процесів, емоційне ставлення, вплив почуттів на суб'єктивне оцінювання, вибір, надання переваг;
- 8) наполегливість, цілеспрямованість, рішучість, працелюбність, систематичність у роботі, сміливе прийняття рішень;
- 9) творча спрямованість на пошуки аналогій, комбінування,

реконструювання, нахили до зміни варіантів, економність у рішеннях, використання часу, засобів тощо;

10) інтуїтивізм – здібність до прояву неусвідомлюваних швидких (часом – миттєвих) оцінок, прогнозів, рішень;

11) порівняно швидке й якісне оволодіння вміннями, навичками, прийомами, технікою праці, майстерністю виконання відповідних дій;

12) здібності до реалізації власних стратегій і тактик при розв'язанні різних проблем, завдань, пошуках виходу зі складних, нестандартних, екстремальних ситуацій.

3. Творчий потенціал студента

За Л.Г.Подоляк і В.І.Юрченко, студентський вік є «сенситивним для сходження до вершин творчості». Розвитку творчого потенціалу сприяють наступні якості особистості студента:

- позитивна «Я-концепція», упевненість у своїх можливостях;
- схильність до ризику;
- розвиток уяви, прихильність до фантазування;
- самодисципліна;
- відповідальність.

Студент під час навчання не тільки засвоює існуючі алгоритми міркування (сувора і чітка послідовність розумових дій), але і навчається розробляти їх самостійно, створює власні евристичні прийоми (навідні питання, які полегшують знаходження правильного способу розумової дії).

З метою розвитку власного творчого потенціалу студенту потрібно виробити індивідуальний стиль обробки наукової інформації, навчитися творчо опрацьовувати її, виявляти самостійність, критичність, уміння сприймати нові ідеї, набувати пізнавальну компетентність, яка виявляється в уміннях:

- працювати з текстом, який має недостатню або суперечливу інформацію (шукати необхідну інформацію);
- демонструвати вміння інтерпретувати суперечливий і неоднозначний матеріал;
- оцінювати суперечливу інформацію і формулювати гіпотези її вирішення тощо.

У такий спосіб формується підґрунтя для творчості у професійній діяльності а саме:

1. Продуктивність мислення, яка виявляється у володінні розумовими діями (аналіз, синтез та ін.), а також успішності розв'язання навчальних завдань, формуванні власної думки тощо.

2. Критичність мислення, прагнення до обґрунтованості і доказовості своїх ідей і міркувань.

3. Рефлексивність (готовність до об'єктивної самооцінки, спроможність до дискусії з собою, здатність до саморегулювання).

4. Працелюбність, цілеспрямованість у праці.

5. Внутрішня єдність, цілісність і вибіркова позиція стосовно здійснення мети.

6. Загальний культурний рівень, розвиток духовно-моральних якостей особистості /Подоляк, Юрченко, 2006/.

Студент мусить навчитися самостійно мислити, реалістично оцінювати себе, свої можливості, а також професійний рівень та особистісні якості викладачів, критично ставитися до того, що вони викладають, визначати якому навчальному предмету або темі наукового дослідження віддати перевагу тощо.

Нажаль, сьогодні далеко не всі студенти вітчизняних ВНЗ відповідають цим високим вимогам. Позитивні оцінки як такі часто є для них важливішими за розвиток власного творчого потенціалу, намагання творчо опанувати майбутню професію. Творча людина діє в інший спосіб.

Наприклад, як згадував І.П.Павлов, в духовній семінарії, де він навчався, «п'ятірки» не вважалися великим досягненням. Навпаки, якщо семінарист мав виняткові досягнення з одного-двох предметів і погані з решти інших, на нього звертали увагу: «А може це талант?».

4. Поняття про креативність як елемент творчого потенціалу особистості

Креативність (від лат «creatio» – «творення») – це загальна здібність до творчості, що характеризує особистість як ціле, і виявляє себе в різних сферах активності /Дружинин, 1999/. Вона являє собою найважливішу складову творчого потенціалу особистості і спонукає людину породжувати нові, незвичайні ідеї в умовах, які не обов'язково цього вимагають, відхилятися від традиційних схем мислення; створювати оригінальні підходи до вирішення різноманітних проблем, способи одержання матеріальних та/або ідеальних креативних продуктів тощо.

А.Маслоу зазначав, що термін «креативність» може бути використаний для характеристики багатьох речей «окрім загально визнаних продуктів творчості» (Маслоу, 2003). Тому креативні продукти – це не тільки наукові відкриття, самобутні літературні та музичні твори, постановки балетів в новій редакції, але й нестандартні вчинки, дотепні висловлювання, оригінальні страви, успішне здійснення соціальних реформ, ефективна законотворчість тощо.

Наприклад, вельми креативним може бути міжособистісне спілкування (Саннікова, Белоусова, 2001).

5. Психологічні складові креативності

У психології накопичено великий матеріал стосовно креативності, однак, єдиної, злагодженої її теорії наразі не існує (Ільїн, 2009). Втім у більшості дослідників не викликає сумніву, що креативність, як загальна здібність, передбачає наявність низки парціальних (часткових) здібностей, до яких, зокрема, належать здатність привносити щось нове у досвід (Ф.Беррон), породжувати оригінальні ідеї в умовах розв'язання або постановки нових проблем (М.Уллах), відмовлятися від стереотипних способів мислення, мати схильність до «дивергентного мислення» (Дж.Гілфорд). Останній надає власний перелік креативних здібностей, які наведено у розділі 3.

Як складові креативності, М.О.Холодна називає такі інтелектуальні властивості:

- 1) швидкість (кількість ідей, що виникають за одиницю часу);
- 2) оригінальність (здібність продукувати ідеї, що відрізняються від загальноприйнятих, типових відповідей);
- 3) сприйнятливість (чутливість до незвичайних деталей, протиріч та невизначеності, а також готовність гнучко і швидко перемикатися з однієї ідеї на іншу);
- 4) метафоричність (готовність працювати у фантастичному, «неможливому» контексті, схильність використовувати символічні, асоціативні засоби для висловлювання власних думок, а також вміння у простому бачити складності і, навпаки, у складному – просте) /Холодна, 2002/.

Е.Торренс виокремлює в креативності:

- 1) підвищену чутливість до проблем, до дефіциту та суперечливості знань;
- 2) здатність усвідомлювати прогалини та протиріччя, а також формулювати гіпотези відносно відсутніх елементів ситуації;
- 3) дії щодо визначення означених проблем, пошуку їхнього розв'язання на підставі висунення, перевірки та зміни гіпотез, формулювання отриманого результату роботи.

6. Креативність та навчальність

За В.М.Дружиніним, креативність, як окремий тип, поряд з навчальністю (загальною здібністю до набуття нових знань та навичок) та інтелектом (загальною здібністю до адаптації через вирішення розумових задач) входить до складу загальних здібностей і становить в їхній структурі самостійний фактор /Дружинін, 1999/.

Зв'язок креативності з іншими загальними здібностями і, зокрема, з навчальністю, не є однозначним. Навчальність, на відміну від креативності, має на меті не створення нових ідеальних та матеріальних продуктів, а лише освоєння вже існуючих, включення їх до власного досвіду особистості.

Наприклад, піаніст із гарними здібностями до навчання спроможний легко і швидко опанувати найскладніші прийоми гри на фортепіано, а балерина – віртуозні елементи танцю. Однак, вони далеко не завжди є креативами, бажають і можуть щось самостійно вдосконалювати, пропонувати нові та оригінальні ідеї.

Одна з причин цього явища (за В.Щербаковим) полягає в тому, що, в сучасній загальноосвітній школі, а також у спеціалізованих школах (музичних, хореографічних, художніх) технічний багаж викладається у такий спосіб, що затуляє собою суть самого мистецтва і в уявленні учнів має такі розміри, що саме в техніці вони бачать предмет мистецтва. Переважання чисто зображувальних задач у процесі навчання дітей

образотворчому мистецтву, зауважує О.О.Мелік-Пашаєв, відсутність твердих критеріїв обдарованості призводить до того, що найбільш

обдарованим вважається той, хто швидше і краще засвоює «норми». Нажаль, останнє часто спостерігається і в навчанні музиці та хореографії.

7. Креативність та інтелект

Не існує також прямого зв'язку між рівнями розвитку креативності та інтелекту. Можливо, це пояснюється тим, що інтелект спрямований насамперед на пристосування до оточуючого світу, а креативність – на його перетворення.

Прагнення відокремити креативність від інтелектуальних здібностей призвело до виділення Дж.Гілфордом спеціального тестового показника – «коефіцієнта креативності» [Cr], відмінного від «коефіцієнта інтелекту» [IQ].

Е.Торренсом було відкрито так званий «інтелектуальний поріг»: якщо IQ нижче 115 – 120 балів, інтелект та креативність взаємопов'язані; якщо вище – креативність стає незалежним фактором. Таким чином, нема креативів з низьким інтелектом, але є інтелектуали з низькою креативністю /Дружинін, 1999/.

Наприклад, середній інтелект не заважає деяким відомим співакам мати вражаючі творчі досягнення. Водночас, високий інтелект, не гарантуючи творчих досягнень, може забезпечити фінансовий та соціальний успіх. За даними психологів США, в цій країні приблизно 75% людей з високими показниками IQ гарно адаптувалися до вимог суспільства, мають порівняно великі доходи, успішні в професійній кар'єрі тощо.

Однак, існує й інша точка зору. На думку Г.Айзенка, високий рівень творчих здібностей обов'язково передбачає високий рівень розвитку інтелекту і навпаки /Айзенк, 1995/.

Наприклад, такі люди, як Леонардо да Вінчі були одночасно «інтелектуалами» і «креативами».

8. Особистості з різним співвідношенням креативності та інтелекту

Характер співвідношення між креативністю та інтелектом певним чином позначається на особливостях особистості. М.Воллах і Н.Коган пропонують короткі психологічні характеристики школярів із різними рівнями інтелекту і творчих здібностей.

1. Високий інтелект + висока креативність:

Віра у свої можливості. Гарний самоконтроль. Гарна соціальна інтеграція. Висока здатність до концентрації уваги. Великий інтерес до всього нового.

2. Висока креативність + низький інтелект:

Постійний конфлікт між власними уявленнями про світ і шкільними вимогами. Недостатня віра в себе і недостатня самоповага. Страх оцінки з боку оточуючих.

3. Низька креативність + високий інтелект:

Енергія, спрямована на досягнення успіху у навчанні. Невдачі сприймаються як катастрофа. Страх ризику і висловлювання своєї думки. Знижена товариськість. Страх самооцінки.

4. Низька креативність + низький інтелект:

Гарна (принаймні, за зовнішніми ознаками) адаптація і задоволеність

життям. Недостатній інтелект компенсується соціальною товариськістю або певною пасивністю. /Цит. за Туріщева, 2008/.

9. Поняття про обдарованість та її види

Обдарованість (за В.М.Дружининим) – *це якість психіки, що розвивається упродовж життя і визначає можливості досягнення людиною виключно високих результатів в одному (спеціальна обдарованість) чи кількох (загальна обдарованість) видах діяльності* /Дружинин, 1999/.

Наприклад, музична та хореографічна обдарованість мають спеціальний характер. Обдарований музикант або танцюрист не обов'язково демонструє видатні досягнення в будь-якій іншій царині. Поширена думка про те, що людина, яка обдарована в одній сфері, обов'язково демонструватиме видатні здібності також і в інших часто-густо не підтверджується практикою.

За Н.С.Лейтесом, обдарованість, як «своєрідне поєднання високорозвинених здібностей», завжди має суто індивідуальний характер /Лейтес, 1984/. Вона є результатом взаємодії вроджених чинників або задатків (певні особливості головного мозку та нервової системи, отримані при народженні і зумовлені генофондом індивіда, які становлять основу здібностей) та чинників соціального середовища або соціо-культурних чинників (місце проживання, соціальний статус та прибутки родини, освітній рівень та професії батьків, їхнє ставлення до потреб та інтересів дитини тощо). Перші є домінуючими.

Наприклад, професор каліфорнійського університету (США) М.Даємонд виявила, що у ділянці, яка відповідає за обробку інформації, мозок А.Ейнштейна мав на 73% більше мозкових звивин, ніж має мозок середньої людини. Це, на її думку, багато в чому пояснює його геніальність /цит. за Дубравська, 2001/.

Обдарованість до різних видів діяльності має певні особливості. О.О.Мелік-Пашаєв показує це на прикладі художньо-творчих здібностей. Він розрізняє три рівні ієрархії художньої обдарованості, які утворюють у структурі особистості певну єдність.

По-перше, це «естетична позиція» – здатність і потреба бачити світ «з позиції митця», відкривати у свій спосіб «сутність речей».

По-друге, здатність знаходити за допомогою творчої уяви адекватну форму для втілення цього змісту (художні образи).

По-третє, здатність втілювати образи засобами певного виду мистецтва (живопис, література, музика).

Останній рівень включає передусім деякі якості сенсорної та моторної сфери людини, особливу чутливість відповідних аналізаторів, що сприяють опануванню обраного виду мистецтва, сукупність спеціальних знань, вмінь та навичок.

Наприклад, для образотворчого мистецтва це особливі якості зорового аналізатора, руки, зорово-рухова координація. Для літературної творчості – чутливість до змістових відтінків слова та інші лінгвістичні здібності. Для занять музикою та музичним виконавством – відповідні особливості слухової сфери й моторики.

10. Обдарованість та креативність

Зв'язки між загальною обдарованістю та креативністю мають доволі складний, неоднозначний характер. Як вже зазначалося, інтелектуально обдарована людина (така, що має надвисокий IQ) не завжди є креативом і навпаки. Водночас людина, талановита в царині музики, літератури, техніки, спорту обов'язково є креативною, оскільки (за Ю.З.Гільбухом) талант передбачає наявність «уродженого творчого потенціалу» /Гільбух, 1992/.

Неможлива без високорозвинених творчих здібностей і геніальність. Саме у творчості геніїв (Ч.Дарвін, Д.Верді, М.В.Ломоносов, Наполеон, Т.Г.Шевченко, В.Шекспір та ін.) – людей, досягнення яких в одному або кількох видах діяльності мають історичне значення, одвічні наслідки для людства /Дубравська, 2001/, креативність досягає найвищого ступеня розвитку, в буквальному розумінні, перетворюючи світ і людські погляди на нього.

Наприклад, креативне переосмислення геніальним астрономом М.Коперніком картини світу «підштовхнуло» його до думки, що Земля не є центром Всесвіту, як помилково вважалося упродовж багатьох століть.

11. Геніальність.

Геніальність розглядається з часів І. Канта як *вища ступінь творчої обдарованості (таланту)*. Спроби зрозуміти сутність генія робилися неодноразово, але дотепер ця сутність так до кінця і не розкрита. Причина полягає в тому, що, як писав Ш. Ріше (1895), неможливо встановити абсолютної межі між генієм і талантом. Ця межа суб'єктивна. Незважаючи на це, виділялися особливості геніїв, і першою з них називалась оригінальність. Ш. Ріше писав, що всі генії «... відрізняються від оточуючого середовища. У них зароджуються ідеї, яких не було, та й не могло бути в людях, які живуть поруч з ними. Вони ініціатори, вони оригінали. Оригінальність ... є істинна та єдина ознака геніїв. Вони бачать більше, краще і, головне, інакше, ніж звичайні люди»(с. 5). «Без оригінальності, без деякого дивацтва ви на все життя залишитеся безбарвним і марним вченим і ні на крок не підете від своїх попередників», - пише Ріше (с. 19). Геній - це індивідуальність, твори якої не завжди сприймаються людьми як вершина творчості. «Дуже часто прекрасний, тонкий і витончений витвір таланту подобається нам набагато більше, ніж безформний та дивний витвір генія, який нас дивує, бентежить і шокує» (с. 32).

Ш. Ріше зазначає, що «геній - це людина, яка може зробити більше, краще і інакше, ніж його сучасники. Отже, це істота аномальна, виняток ... А між тим природа не любить винятків. Вона прагне викоринити їх»(с. 7). Цьому сприяє і характер багатьох геніїв: «дуже багато геніїв були згубні»(с. 32).

Цей же дослідник пише, що «геній не набувається шляхом величезних зусиль. Дуже часто глибока думка з'являється раптовою, не викликаючи з боку її автора ні найменшого зусилля»(с. 9). Про це ж, до речі, писав і Ч. Ломброзо: особливість геніальності в порівнянні з талантом полягає в тому, що вона є чимось несвідомим і виявляється несподівано. Отже, геній творить

несвідомо, талант же творить раціонально, на основі продуманого плану. «Терпіння, - пише Ш. Ріше, - створювало поважні й посередні речі і ніколи нічого більше, геній є безпосереднім і безмежним, чим би він не займався. У думці геніальної людини є щось, що не піддається вимірюванню, надзвичайне»(с. 10).

Крім несвідомості творчості генія Ш. Ріше вказує на вразливість і силу почуттів, таїнство натхнення. Невипадково, як зазначає В. Гірш (1895), «геній» в стародавніх мовах - це «божественний дух».

В. Н. Дружинін (1999) дає наступну «формулу генія»:

Геній = (високий інтелект + ще більш висока креативність) х активність психіки.

Г. Жолі писав, що не всі народи виробляють великих людей, що у відкритих і динамічних суспільствах генії з'являються частіше, ніж в замкнених.

«У мене немає ніякого таланту - є тільки впертість мула і страшна цікавість» - писав А. Ейнштейн.

«Секрет генія - це робота, наполегливість і здоровий глузд» - Т. Едісон

Джон Бріггс, автор книги «Вогонь в посудині: алхімія геніальності» (Нью-Йорк, видавництво «Сейнт-Мартін Прес», 1988 г.), досліджував геніїв, щоб з'ясувати: що у них є спільного? Ось що він виявив.

Генії поєднують в собі скромність і пихатість. Для них характерна потреба працювати, працювати і працювати. Вони цілеспрямовані до одержимості. Їх погляд на світ відрізняється від звичайного. Вони досліджують нові можливості.

Бріггс зробив висновок, що генії не обов'язково розумніші за інших. Просто вони звертають увагу на те, що іншими ігнорується. У них особливе розуміння того, що важливо, а що ні. Їх склад розуму має характерні риси. Наприклад, вони відкриті для нового, вони вчаться на помилках, їх турбує світ в цілому.

Загальні висновки.

Креативність (від лат «creatio» – «творення») – це загальна здібність до творчості, що характеризує особистість як ціле, і виявляє себе в різних сферах активності /Дружинин, 1999/. Вона являє собою найважливішу складову творчого потенціалу особистості і спонукає людину породжувати нові, незвичайні ідеї в умовах, які не обов'язково цього вимагають, відхилятися від традиційних схем мислення; створювати оригінальні підходи до вирішення різноманітних проблем, способи одержання матеріальних та/або ідеальних креативних продуктів тощо.

Контрольні питання:

1. Розкрийте зміст поняття «творчий потенціал особистості».
2. Охарактеризуйте складові структури творчого потенціалу особистості.
3. Які риси особистості студента сприяють розвитку його творчого потенціалу.
4. Розкрийте зміст поняття «алгоритм міркування».
5. Що таке «креативність»? Які креативні продукти вам відомі?

6. Назвіть психологічні складові креативності.
7. Що таке «навчальність»? Чи можна сказати, що у Вас висока навчальність?
8. Поясніть, як навчальність співвідноситься з креативністю.
9. Що таке інтелект?
10. Проаналізуйте як інтелект співвідноситься із креативністю.
11. Охарактеризуйте особливості особистостей з різним співвідношенням інтелекту та креативності.
12. Розкрийте зміст поняття «обдарованість».
13. Доведіть, що вроджені чинники є домінуючими в обдарованості.
14. Порівняйте зміст понять «креативність» та «обдарованість».
15. Розкрийте поняття «геніальність».